

महाराष्ट्र शासन
ग्रामविकास व पंचायतराज विभाग

मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायतराज अभियान

लोकसहभाग

मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायतराज अभियान : पार्श्वभूमी

पंचायतराज संस्थांना
कामगिरी आधारित प्रोत्साहन
देणे आवश्यक

पंचायतराज संस्थांमध्ये
Peer Learning मॉडेल
विकसित करणे गरजेचे आहे.

स्वयंपूर्ण व आत्मनिर्भर
गावांसाठी लोकचळवळ उभी
करणे आवश्यक आहे.

ग्रामीण जनतेमध्ये
लोकसहभाग व स्वामित्वाची
भावना निर्माण करणे गरजेचे
आहे

विविध योजना व
विभागांमध्ये अभिसरण,
सहयोग व समन्वय वाढवणे
आवश्यक आहे.

मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायत राज अभियान

महाराष्ट्र शासन
ग्रामीण विकास व पंचायत राज विभाग

उद्देश

पंचायतराज व
स्थानिक स्वराज्य
संस्थांना
कामगिरी
आधारित
प्रोत्साहन देऊन
त्यांची कार्यक्षमता
वाढवणे.

शासकीय
योजनांची प्रभावी
अंमलबजावणी
करून त्यांचा
लाभ ग्रामीण
भागातील प्रत्येक
घटकापर्यंत
पोहोचवणे.

ग्रामीण
जीवनमान
उंचावणे आणि
लोकसहभाग
वाढवणे.

आरोग्य, शिक्षण,
उपजीविका व
सामाजिक न्याय
या क्षेत्रांत
ग्रामपंचायतींचा
सक्रिय सहभाग
सुनिश्चित करणे

महाराष्ट्रातील संत
परंपरेच्या मूल्यांचा
ग्रामविकासात
समावेश करणे.

लोकसहभागाच्या बाबी

घटक	लोकसहभागाच्या बाबी
सुशासनयुक्त पंचायत	<ul style="list-style-type: none">महिला सभा, वॉर्ड सभा, ग्राम सभा यामध्ये सक्रिय सहभागकेद्र शासनाचे मेरी पंचायत, पंचायत निर्णय, ग्रामसंवाद इ. विविध ॲप डाऊनलोड करणे
सक्षम पंचायत	<ul style="list-style-type: none">ग्रामपंचायतीचे विविध कर वेळेत भरणेविविध उपक्रमासाठी लोकवर्गणी
जलसमृद्ध, स्वच्छ व हरित गाव	<ul style="list-style-type: none">पाण्याचा ताळेबंद करणेस्त्रोत बळकटीकरणासाठी तलाव, नदी, नाले पुर्नजिवित करणे, वनराई बंधारे तयार करणेसिमेंट बंधारे व केटीवेअर यांचे गेट बसवणे,छतावरील पावसाच्या पाण्याचे संकलनसुक्ष्म सिंचनाखाली क्षेत्र वाढवणे,सौर उर्जाचा वापर,एक व्यक्ती एक झाड रोपण व संवर्धन,संत गाडगेबाबा ग्राम स्वच्छता अभियानात सक्रिय सहभाग घेणेएकल वापर प्लास्टिक बंदी प्रभावी अंमलबजावणीसुका कचरा व ओला कचरा विलगीकरण करणेसांडपाणी व्यवस्थापन

घटक	लोकसहभागाच्या बाबी
मनरेगा व इतर योजनांचे अभिसरण	<ul style="list-style-type: none"> निर्मल शोषखड्डा, जलतारा कामे, शेततळे, ढाळीचे बांध विहिर व बोअरवेल पुर्नभरण जनावराचा गोठा, कुक्कुट पालन, शेळी पालन शेड
संस्था सक्षमीकरण	<ul style="list-style-type: none"> शाळा, अंगणवाडी डिजीटल करणे, बोलक्या भिंती रंगवणे यासाठी लोकवर्गणी गोळा करणे किंवा श्रमदानातून करणे. स्वच्छता गृह व पिण्याच्या पाण्याची सुविधा, सर्व संस्थामध्ये सोलर यूनिट बसवणे स्मनशानभूमीतील सुविधा तसेच व्यायामशाळा, खुली व्यायामशाळा यासाठी सुविधा उपलब्ध करून देण्यासाठी लोकसहभाग घेणे, लोकसहभागामधून धार्मिक स्थळांचे सुशोभिकरण
उपजिविका विकास व सामाजिक न्याय	<ul style="list-style-type: none"> स्वयंसहायता समूह, बचत गटांमध्ये महिलांचा सहभाग वाढवणे, शेतकरी उत्पादक संस्थामध्ये महिलांचा सहभाग असणे, सेंद्रिय शेतीस प्रोत्साहन देणे
नाविन्यपूर्ण उपक्रम	<ul style="list-style-type: none"> मागे वळून पाहा विधवा सन्मान योजना एकल मुलांचे संगोपन व शिक्षण घर दोघांचे (पती व पत्नीच्या नावे) वयोवृद्ध जोडप्यांचा सन्मान माजी सैनिकांचा सत्कार व सन्मान इत्यादी

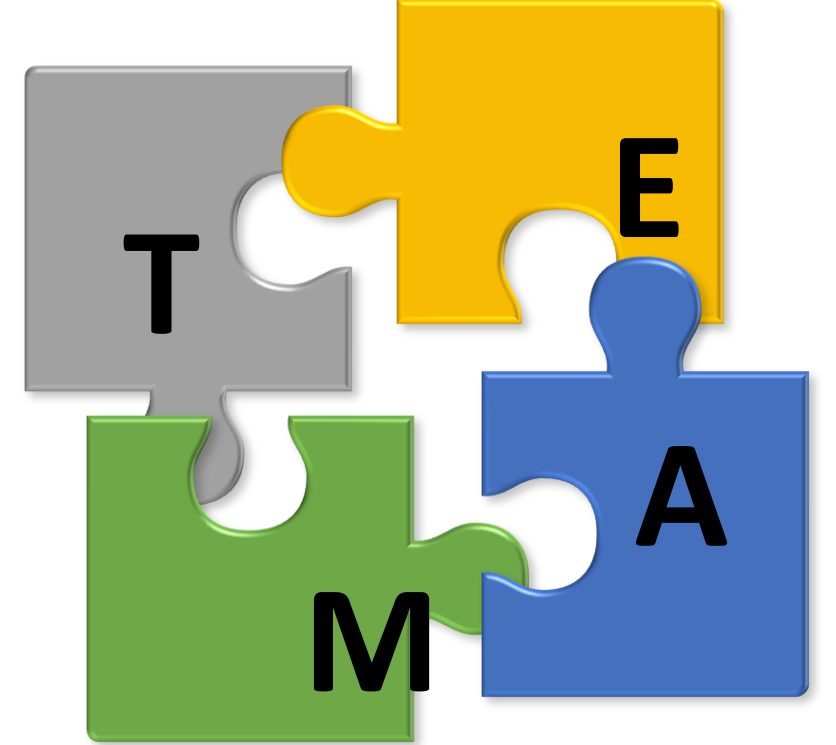
लोकसहभागासाठी कृती कार्यक्रम

सुस्पष्ट संवाद आणि
जनजागृती मोहिम हाती
घेणे

‘चला जाणू या आपले गाव
आणि शिवार’, ग्रामीण
सहभागी मूल्यावलोकन
(PRA), ग्राम मानचित्र
आज्ञावलीच्या मदतीने
नियोजन करणे.

सर्व स्तरावरील
लोकप्रतिनिधींचा (पालकमंत्री,
मंत्री, खासदार, आमदार,
जिल्हा परिषद अध्यक्ष,
सभापती, जि.प.व पं.स.
सदस्य) सक्रिय सहभाग घेणे.

गावातील	कार्यकारी
सोसायटीचे	अध्यक्ष,
सेवाभावी	संस्था,
व्यावसायिक,	शिक्षक,
कृषीभूषण	शेतकरी,
सेवानिवृत्त अधिकारी व	
प्रतिष्ठित नागरिक यांचा	
सहभाग सुनिश्चित करणे.	

महाराष्ट्र शासन
ग्रामपंचायत व पंचायत राज विभाग

मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायत राज अभियान

राष्ट्रीय सेवा योजना/राष्ट्रीय छात्र सेना (NSS/NCC) तसेच शाळा, हायस्कूल व महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांचा सहभाग घेणे.

ग्रामपंचायतीची लोकसहभाग घेण्याची प्रामाणिक भूमिका असावी.

गावातील तरुण मंडळे, युवा मंडळे, महिला मंडळे व महिला स्वयंसहायता गटांचा सहभाग घेणे.

सत्संग, किर्तनकार, प्रवचनकार, शाहीर, स्थानिक लोककलावंत, भजनी मंडळे, भारुडकार यांचा लोकप्रबोधनामध्ये सहभाग घ्यावा.

खाजगी-सार्वजनिक-भागीदारी (PPP) द्वारे नाविन्यपूर्ण उपक्रम हाती घेणे.

ग्रामपंचायतींनी त्यांच्याकडील सर्व प्रकारची माहिती वेळोवेळी सार्वजनिक करावी आणि लोकांचा विश्वास संपादन करावा.

मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायत राज अभियान

विविध उपक्रम

- ✓ 1 जनजागृती व लोकसहभाग -चित्ररथ-रथयात्रा, प्रभातफेरी, शिवार फेरी, मशाल फेरी, रक्तदान शिबीर, सांस्कृतिक कार्यक्रम, पथनाटय आयोजित करणे.
- ✓ 2 क्षमता बांधणी व प्रशिक्षण – सचेतन कार्यशाळा, शिबिरे, चर्चासत्र, प्रबोधनपर व्याख्याने आयोजित करणे.
- ✓ 3 वृक्षलागवड मोहिम व वृक्ष दिंडी आयोजित करणे
- ✓ 4 नियमित श्रमदान, गाव सफाई, नाला सफाई कार्यक्रम हाती घेणे.
- ✓ 5 चावडी वाचन सारखे उपक्रम हाती घेणे

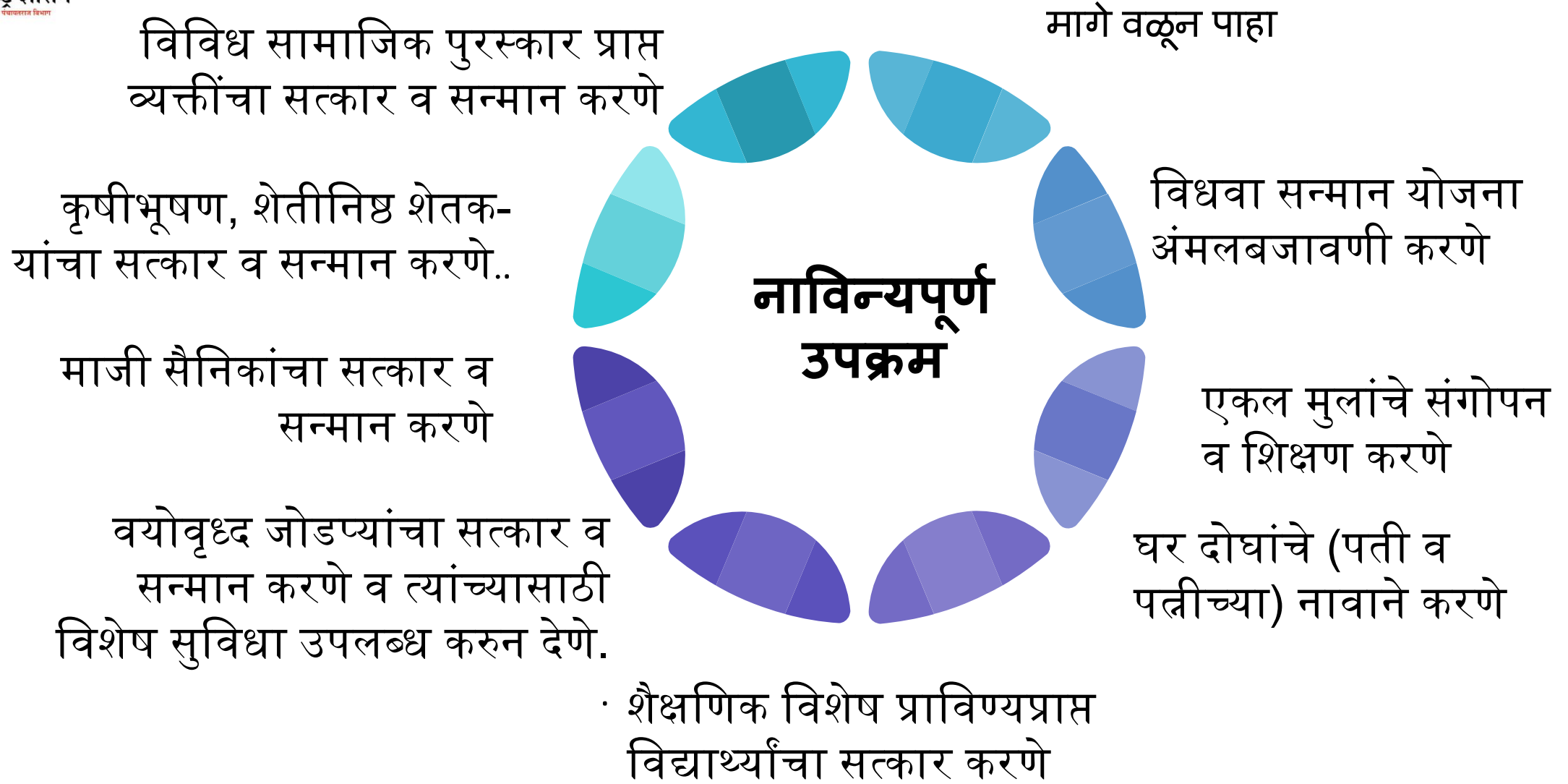

लोकसहभाग घेण्याची कार्यपध्दती

- आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर - डिजीटल मीडिया, सोशल मीडिया, प्रिंट मीडिया, गावातील दुरस्थ ग्रामस्थांबरोबर ऑनलाईन प्रणालीद्वारे सुदूर संवाद
- पर्यवेक्षण आणि मूल्यमापन - नियमित आढावा, बैठका, ऑनलाईन संवाद, डॅशबोर्ड, मोबाईल ॲप, वेबसाईट इत्यादी
- पारदर्शकता व उत्तरदायित्व – ग्रामसभा, सामाजिक अंकेक्षण, मासिक सभा, वॉर्ड सभा, महिला सभा, वंचित घटकाची सभा इत्यादीमध्ये नियमित सादरीकरण,
- सर्वसमावेशक आणि जबाबदार प्रशासन – ग्रामस्थांची सनद, शासन आपल्या दारी, प्रशासकीय गतिमानता अभियान, सेवा हक्क अधिनियम प्रभावी अंमलबजावणी
- सुशासनयुक्त पंचायत – पाचTचा अवलंब – तंत्रज्ञान (Technology), कालमर्यादा (Timeline), पारदर्शकता (Transparency), परिवर्तन (Transformation), सांघिक कार्य (Team work)

मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायत राज अभियान

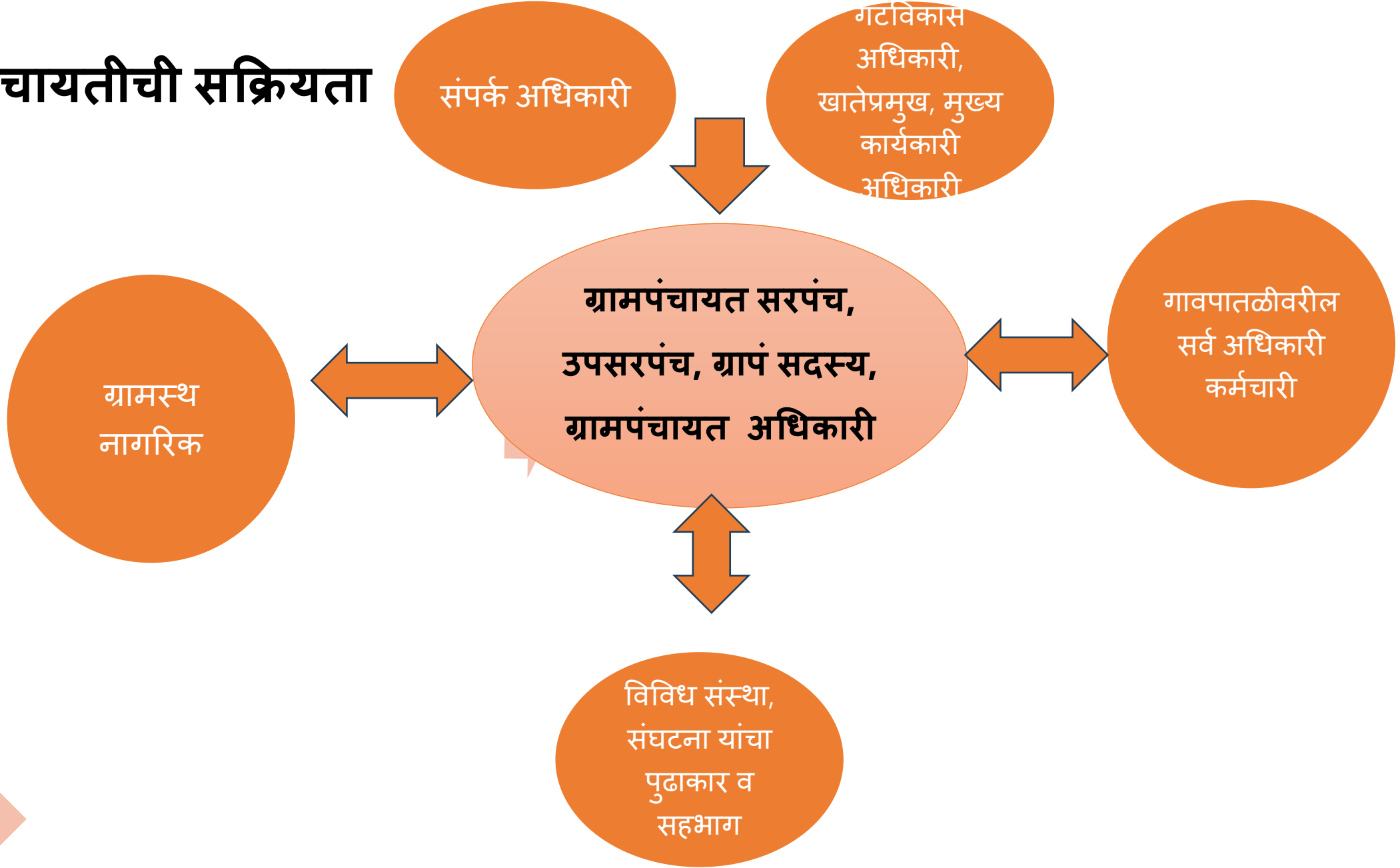

महाराष्ट्र शासन
ग्रामविकास व पंचायत राज विभाग

मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायत राज अभियान

ग्रामपंचायतीची सक्रियता

पंचायत विकास सूचकांक पोर्टल
Panchayat Advancement Index (PAI) Portal
Facilitating creation of a digital platform & ecosystem for
focused implementation of interventions to achieve SDG 2030 agenda in rural India

ग्रामपंचायत शिरसी
ता. शिराळा, जि. सांगली.

सराक पंचायत सतत् विकास

District: Sangli

Block: Shirala

Panchayat : Shirashi

PAI 2022-23

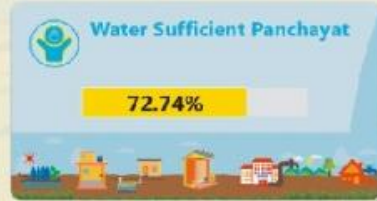
73.15

Gram Panchayats PAI Score

GRADE: B - Performer

Gram Panchayats
Populations
2272

ग्रामपंचायतीची भूमिका व जबाबदारी

लोकसहभाग

- लोकांचा पुढाकार – शासनाचे मार्गदर्शन facilitation
- विविध समित्यांवर गावपातळीवर सामाजिक काम करणा-या व्यक्तींचा सहभाग
- डॉक्टर, वकील, शेतकरी, युवक यांचे सहकार्य - Brand Ambassador
- संपादक, पत्रकार, गावातील व्यवसाय व नोकरी निमित्त बाहेर गावी असलेल्या व्यक्तींना कार्यक्रमास बोलविणे
- विविध स्पर्धेचे आयोजन व विजेत्यांना बक्षीसे प्रदान
- नाविन्यपूर्ण उपक्रम

मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायत राज अभियान

जिल्हा परिषद व पंचायत समितीची भूमिका व जबाबदारी

- कार्यशाळा आयोजित करणे.
- ग्रामपंचायतींमध्ये स्पर्धात्मक व निरोगी वातावरण निर्मिती करणे.
- जिल्हा व तालुका स्तरीय लोकप्रतिनिधींना सहभागी करून घेणे.
- ग्रामपंचायतींना नियमित भेटी देणे.
- तांत्रिक व प्रशासकीय मार्गदर्शन करणे.
- विविध उपक्रमात सहभागी होणे.
- श्रमदान, प्रचार फेरीत सहभागी होणे.
- सनियंत्रण करून विविध उपक्रम व विभागामध्ये समन्वय साधणे.
- प्रचार व प्रसिध्दी करणे.
- संपर्क अधिका-यांच्या नियमित बैठका व आढावा घेणे.

मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायतराज अभियान

महाराष्ट्र शासन
संवर्धन व पंचायतराज विभाग

धन्यवाद

ग्राम पंचायत भवन

